

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 2 Maj 2003
Årgång 32

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Extra årsmöte	2
Ordföranden har ordet	3
Bokslut 2002	6
Förslag till budget	9
Hedlunds historier	11
Almqvistaren	12
Hammarby sockenbibliotek	13
Internationella Hembygdsdräktens dag på Skansen	15
Att dokumentera Messingen	16
På huset	17
Backspegel	19
Ett sätt att ta körkort för automobil	22
Hurusom olyckor kunna uppstå	23
En gammal vägstump i Fresta	24
När elen kom till Väsby	25
Boktips	30
Sommartider hej, hej	31
Korsord 9-03	33
Hyr lokal med atmosfär!	34

Extra årsmöte

Hembygdsföreningens medlemmar kallas härmed till extra årsmöte i ladugården söndagen den 7 september kl. 13:00. Kaffeservering.

Beslut om nya Stadgar

Styrelsen

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvärlig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Wäsby Tryckeri. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Vald till ordförande i hembygdsföreningen med idrottsledare som förebilder.

Hur kommer det att synas i verksamheten?

Ja, som första kvinna på ordförandeposten kommer det säkert att märkas. Många starka och kloka kvinnor har vi redan i hembygdsföreningens styrelse och nu kommer det en kvinna till.

Stark och klok? Det får vänta till eftermälet.

Idrotten är bra på att bilda team när verksamhet skall genomföras och det är något som jag tänker ta med mig i mitt engagemang i föreningen. Att lita på att de som har åtagit sig ett uppdrag utför det med engagemang och motivation för att få ett gott resultat.

Jag vill se mig som en lagledare för ett team med ett stort och viktigt uppdrag – slå vakt om bygdens kulturarv.

Den av årsmötet godkända verksamhetsplanen för 2003 har både visioner som vi skall fundera över och se om vi kan omsätta i konkreta projekt så småningom och arbetsuppgifter som förhoppningsvis kommer alla medlemmar i föreningen att känna att man tillhör en aktiv förening med levande och viktig verksamhet.

Det jag önskar mig är fler medlemmar som har intresse av att aktivt göra en insats i föreningsarbetet, man behöver inte vara styrelseledamot eller föreningsproffs för att få bidra med sitt kunnande i hembygdsföreningen!

Tänk bara att vara med och jobba fram och genomföra ett fint och innehållsrikt jubileumsprogram till föreningens 50-års jubileum 2004!

Ytterligare önskan från min sida är att vi skall presentera oss och göra oss mer kända i alla tre socknarna. Tidningen du håller i handen är ett sätt.

En stor del av verksamhetsplanen upptar frågor som rör själva gården med hus och samlingar.

Husen måste ställas i ordning och reparationer utföras. Våra samlingar dokumenteras och katalogiseras. Jag ser detta arbete som en stor och viktig kraftsamling. Här behövs teamwork och många villiga.

Ett högt medlemsantal är inte fel, större påverkansmöjlighet får man, vilket är utmärkt med tanke på hembygdsföreningarnas syfte att slå vakt om bygdens kulturarv men också ett större ansvar att bedriva verksamheten i enlighet med medlemmarnas vilja.

Föreningens medlemmar är det stora kapital vi måste förvalta väl. Medlemsvård är något jag sätter högt på min agenda, det behöver inte vara gratismiddagar eller presenter, för mig är det snarare att få medlemmar att känna sig delaktiga och bekräftade och att den styrelse man valde på årsmötet för att genomföra verksamheten motsvarar förväntningarna.

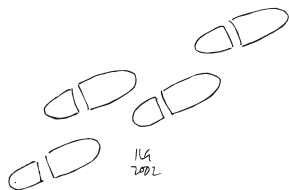
Låt oss tillsammans göra 2003 års verksamhet i Upplands Väsby Hembygdsförening något att vara stolta över, låt oss låna lite av idrottens lagkänsla och teamwork och du medlem; bli delaktig i teamet!

Kjerstin Björkman

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

VÄRVANDRING

genom historien vid Fysingen

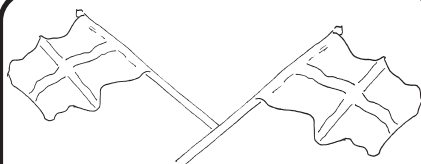
söndagen den 4 maj
Samling kl 11 vid Hammarby
kyrkas parkering

Medtag kaffekorg!

Ta buss 568 eller egen bil till parkeringsplatsen
Anmälan till Kjerstin Björkman
Tfn 590 320 82

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

NATIONALDAGSFIRANDE

VID
HEMBYGDSGÅRDEN

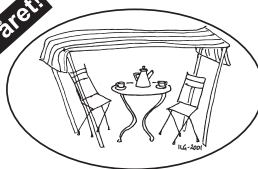
Fredagen den 6 juni
kl 18.00

Årets Väsbybor och alla
vi andra hälsar de nya svenska medborgarna
välkomna. Musikunderhållning,
Kaffeservering m.m.

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Tredje året!

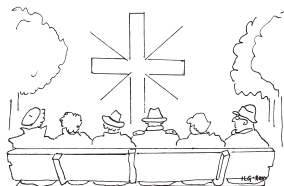

Hembygdsgårdens SOMMARCAFÉ

öppet
onsdag och söndag
13.00 - 16.00
14 maj - 31 aug

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

EKUMENISK FRILUFTSGUDSTJÄNST

Pingstkyrkan/Missionskyrkan/
Eds, Hammarby och Fresta församlingar

Söndagen den 29 juni
kl 11.00
vid Hembygdsgården
Kaffeservering
VÄLKOMNA !

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

HEMBYGDSGÅRDENS DAG

Söndagen den 17 augusti
kl 13.30 - 16.00

Öppet hus, hantverk, kaffeservering
stor loppmarknad.
Underhållning.

VÄLKOMNA !

Hembygdsgården: Hagvägen 2/Pukslagargatan

BALANSRÄKNING	2003-12-31	2001-12-31	2000-12-31	NOT
TILLGÅNGAR				
Omställningsgångar				
Kontantkassa	202,50	1 308,70	257,50	
Postgiro	27 895,77	21 155,51	29 382,72	
Bank	142 742,35	136 724,87	178 485,00	4
Förutbetalda kostnader		2 046,00	1 704,00	
Fordringar handkassa	5 182,20			7
Samlings	1,00	1,00	1,00	
Trycksaker	1,00	1,00	1,00	
SUMMA TILLGÅNGAR	174 170,82	164 218,88	157 872,15	
SKULDER OCH EGET KAPITAL				
Kortfristiga skulder				
Förutbetalda inäkter, medlemsavgift för Ljusomläggning (betalas 2003)	25 013,00 17 535,00	23 870,00	25 970,00	
Summa kortfristiga skulder	42 548,00	23 870,00	25 970,00	
Eget kapital				
Balanserat överskott	140 428,86	131 982,19	125 120,00	
Årets resultat	-10 268,88	8 400,89	-1 157,84	
Summa eget kapital	130 310,23	140 422,88	123 962,19	
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	174 170,20	164 252,66	157 872,19	

Jfflands Väsky den 13 februari 2003

Inger Nystrom

Inger Nystrom
Kassa

Vår revisionsberättelse har avgivits den 22.2.2003

Lars Sköld
Lars Sköld

Göran Sundberg
Göran Sundberg

RESULTA RÄKNING	2002	2001	2000	Not
Inträder				
Medlemsavgifter	51 900,01	47 015	40 733	
Föreningsarrangemang	25 188,00	23 065	16 665	1
Sommarmåltid	5 029,00			
Hus och samlingar	10 256,00	8 125	8 650	
Praktning	533,00	921	1 185	
Kontorhall hyrning	33 300,00	33 000	33 000	
Diagnosmål	140,00	1 751	710	
SUMMA INTRÄDER	130 647,01	116 366	109 120	
Kostnader				
Sommarmåltid	2 729,50	-5 557	0	
Föreningsarrangemang	-13 174,30	-13 151	-6 466	2
Hus och samlingar (-4 mån * 937 kr * 2002/2001)	39 827,00	-49 936	-7 016	3
Hörbygdskökskåp	-1 300,00	-1 250	-1 250	
Tryckkost	-16 881,00	-2 000	-3 797	
Medlemmål i Hörbygdens	-22 551,00	-22 500	-20 070	
Postavgifter, porto	-10 545,50	-2 722	-2 526	
Föräntnings- och försäkringsavgifter	-8 793,30	-8 975	-7 250	4
Föreningshall	0,00	0	-6 811	
Dresskostnader	-3 660,00	-825	-1 810	
Utbliftningsmedelsföring	0 0,00	-2 514	0	
Konferens och konferenser	-5 707,00	-800	-1 500	
Ejda måltid	-9 975,00	-2 102	2 344	
Hälsokost (juleklutläggning bokf.år 2002)	-17 325,00			
SUMMA KOSTNADER	-117 784,50	111 253	-113 258	
RESULTAT FÖRE FINANSIELLA POSTER	-14 117,49	5 140	-3 788	
Finansiella poster				
Räntebidrag	4 029,91	3 379	2 650	5
ÅRSLIS RESULTAT	-10 088,58	8 467	-1 158	

Har du böcker eller loppmarknadssaker att skänka?
 Kontakta Nora Lundberg,
 tel. 590 335 49

NOTHÄNMBKINGAR

Not: 1: Fhantgsmangsmang, mtklar-	2002	2001
Besopstisopprmtken (2002)	11 283,00	7 778,00
Oppmrtmskmm		4 534,00
Arbttppmrtmskmm 17-18B	2 740,00	2 060,00
Arbttppmrtmskmm	4 300,00	2 180,00
Somttppmrtmskmm	1 120,00	1 587,00
Arbttppmrtmskmm	1 700,00	540,00
Arbttppmrtmskmm	90,00	880,00
Summa	26 103,00	21 229,00
Not 2: Fmrtgsmangsmang, utgfr		
Arbttppmrtmskmm	-6 20,00	-4 470,00
Arbttppmrtmskmm	-1 200,00	-1 410,00
Arbttppmrtmskmm	-1 454,00	-1 451,00
Arbttppmrtmskmm	-1 570,00	-970,00
Arbttppmrtmskmm	-1 790,00	-2 070,00
Summa	-19 174,00	-19 471,00
Not 3: Hus och sttllngar, utgfr		
Arbttppmrtmskmm	20 870,00	-10 740,00
Arbttppmrtmskmm	-1 280,00	-900,00
Arbttppmrtmskmm	-980,00	1 700,00
Arbttppmrtmskmm		-10 000,00
Arbttppmrtmskmm		1 160,00
Arbttppmrtmskmm	-120,00	10 200,00
Arbttppmrtmskmm	-1 300,00	-1 000,00
Arbttppmrtmskmm	-800,00	-2 900,00
Arbttppmrtmskmm	-14 200,00	
Summa	-30 620,00	-42 280,00
Not 4: Bank		
Arbttppmrtmskmm	12 500,00	10 700,00
Arbttppmrtmskmm	122 500,00	10 000,00
Summa	135 000,00	20 700,00
Not 5: Arbetstmler		
Arbttppmrtmskmm	71,00	
Arbttppmrtmskmm	100,00	
Arbttppmrtmskmm	1 000,00	
Summa	1 171,00	0 000,00
Not 6: Fmrtgsmangsmang, utgfr		
Arbttppmrtmskmm	-4 100,00	
Arbttppmrtmskmm	200,00	
Arbttppmrtmskmm	-100,00	
Arbttppmrtmskmm	-200,00	
Arbttppmrtmskmm	1 200,00	
Summa	-4 000,00	0 000,00
Not 7: Arbetstmler		
Arbttppmrtmskmm	2 800,00	
Arbttppmrtmskmm	700,00	
Summa	3 500,00	0 000,00

**UPPLANDS VÄSBY HEMBYGDSFÖRBUND
FÖRSLAG TILL BUDGET 2003**

INTÄKTER	Budget 2003
<i>Arrangemang</i>	
3120 Sommarfest	7 500
3125 Nationaldagsfirande	2 000
3130 Sommar gudstjänst	
3135 Hembygds gårdens dag	3 800
3140 Bokloppis/Loppmarknad	7 000
3142 Galleri i adugården	0
3143 Loppmarknad (bokshut se 3140)	4 500
3150 Grötfest 28/12	500
3190 Övriga arrangemang	5 000
<i>Försäljning:</i>	
3200 Kort o böcker	0
3205 Föreningsårar	0
3210 Försäljning, kort, m.m	1 300
<i>Hyror o bidrag:</i>	
3400 Lokalhyror	9 000
3500 Kommunala bidrag	33 000
3510 Övriga bidrag	1 000
<i>Medlemsavgifter</i>	
3930 Medlemsavgifter	50 000
8300 Räntintäkter	3 000
Eget kapital	19 100
SUMMA INTÄKTER	146 700

KOSTNADER	Budget 2012
Armspång	
4000 Sem. varvare	-3 000
4020 Nationa. dagsförande	700
4030 Behandlingsföreläsningar	-1 500
4040 Guldfer	-1 000
4050 Årsmöte	-1 500
4060 Armspång	-20 000
Konstföreningensrepresentation	
5800 Utställningsplanering och inbjud	-2 000
5820 Bildrepresentation	2 000
5830 Ljusa bilder	-1 200
5840 Gästföreläsning	-2 000
5890 Övriga kostnader	100
Förbruk	
6010 Högsk. Lärarförb.	21 450
6020 Månadslogg	2 000
6030 Scen	-1 000
6050 Papper och tryck	-1 500
6060 Utsäddgas och utvärkning	1 500
6070 Utsäddgas för växtbaser	1 500
6080 Övriga kostnader för tryck	-1 200
6090 Färdkostnader	-1 300
Marknadsföring/medlemsarbete	
6100 Marknadsföring	-5 000
6110 Medlemsblad och böcker	-20 000
6130 Postmedlemsblad	3 000
Förbruk	
6210 Telefon	-1 500
6220 Förtäringar	-400
6230 Färd	-550
6232 Färd	1 500
6253 PG-förbruk	-500
6254 Förtäring och utlägg	-2 500
Övrigt	
6410 Utvärkning och utlägg	2 000
6420 Kontor material	1 000
6430 Förtäring utlägg	-500
6432 Förtäring utlägg	15 000
Övrigt	
6430 Räkenskapsunder	

SUMMA KOSTNADER

-1-6 760

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den sjunde av

Hedlunds historier

Skolresan 1936

Så hade vi kommit till sista klass, den sjätte, och förberedde skolresan. Men det gällde att få ihop pengar till den för det var ingen resa till stan och Skansen. Vi skulle till Åre och för oss och Väsby var det något ofattbart.

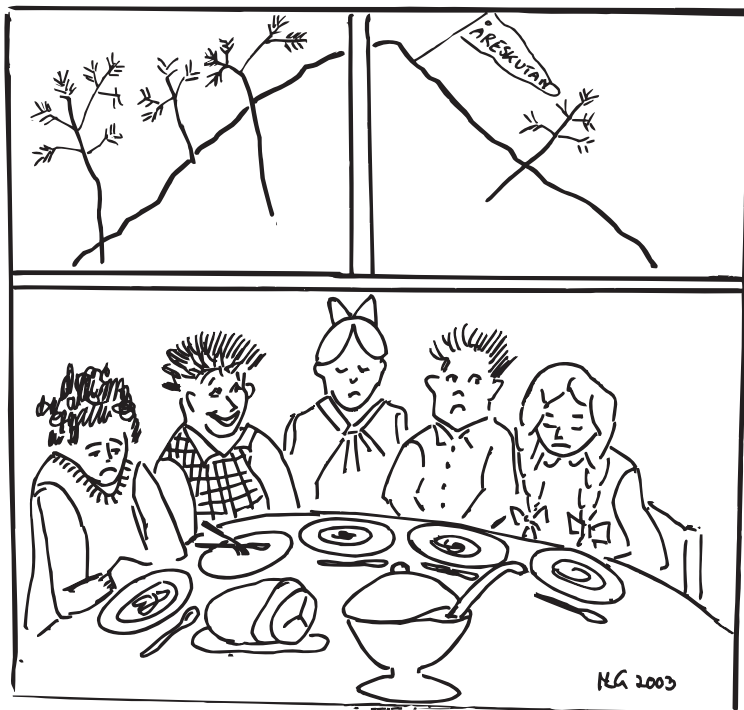
Det blev skolteater, trolleriaftnar och annat. I skolan spelades bl.a. "Lurifax och spjuver" med flertalet elever involverade och spelande inför föräldrar, syskon och släkt i gymnastiksalen och det blev lyckade föreställningar.

Vår lärarinna, Isa Andersson, kände en tandläkare i stan, som var en mycket duktig illusionist med artistnamnet "Mac Urga" och han hade två föreställningar i det gamla Folkets

hus, som gav oss ett gott tillskott i kassan. Entrén vill jag minnas var 75 öre.

På EPA i stan såldes en kamera, som inkl. film kostade 2:- och en sådan fick jag till resan. Var mina föräldrar fick tag i det beloppet, kom jag aldrig underfund med. Rullen gick åt och gav frimärksstora bilder, som tyvärr inte finns kvar.

När den stora dagen kom, reste vi så till stan och gick ombord på snälltåget. Bara namnet på tåget fick mig att känna farten. När vi sen var igång, åkte vi förbi Väsby i en hisnande fart (tyckte jag). Det blev några stopp, innan

vi kom fram till Åre på morgonen, men det var nog inte många som sov den natten.

I Åre bodde vi på tåg hem (sovvagnar som stod på stickspår) och bara det var fantastiskt. Var vi åt minnas jag inte, men förmodligen i en större sal i närheten. Ifråga om maten har jag ett minne kvar. Jag hade som grabb lite besvär med magen och då det en dag skulle bli färsk grönsakssoppa till middag, sa jag att det kunde jag inte äta - för magens skull fick jag skinka och potatismos. Betr. grönsakssoppan var det ren lögn - jag tyckte inte om den. (Jag har ändrat mig, det är mycket gott, tycker jag).

Utfärderna började med vandring till Åre-Oskutans topp, inskrivning i besöksliggaren, beundran av utsikten och annat.

Andra dagen besökte vi Tännforsen, Handöls täljstensfabrik och slutligen åkte vi till Trondheim och domkyrkan. Helt fantastiskt - jag lilla arbetarunge från Väsby var i utlandet.

Vilka minnen jag hade att berätta och inte blev det sämre av att det på tåget hem, som vi bytte i Uppsala och som sedan stannade i Väsby, fanns en neger bland passagerarna. Tänk att få se en färgad person! Att ögonen på mig fanns kvar, då jag kom hem!

Vilken resa vår lärarinna kunde få ihop åt oss. Beundransvärt!

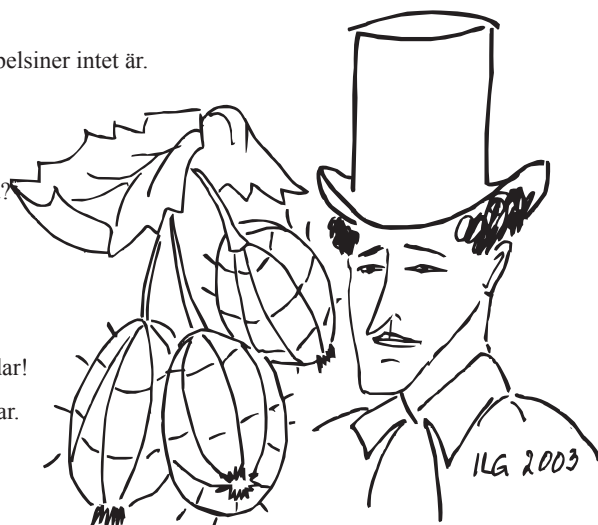
Lennart Hedlund

Almqvistaren

Vem är väl den på jordens vida rymd,
som njutit smaken
av krusbär och av stora, söta, röda stickelbär,
och som härvid ej ropar ut: jag aldrig
smakat maken!
Mot det en skeppslast dumma apelsiner intet är.
Självt pomeranser
jag föga anser.
Vad bjuder oss uppriktigt Afrika?
Vad visa kan Amerika?
Vad Asien? Vad allt Europa?
Jag trotsar öppet alltihopa.
Men Skandinavien - det är alladar!
Blott Sverige svenska krusbär har.

C J L Almqvist, ur Sesemana

HAMMARBY SOCKENBIBLIOTEK

I Hammarby socken, nu en av församlingarna i Upplands Väsby Kommun, beslutade kommunalstämman den 30 oktober 1886 att hälften av 1887 års hundskatt skulle gå till det blivande sockenbiblioteket. I protokollet står vidare "För ordnande af det blivande sockenbiblioteket, som kommer att inrymmas i småskolan och omhänderhafvas af lärarinnan, hänsköt stämman åt en komité, bestående af Apotekare Hjelmström, Pastor Svensson, Arrend. Brandt och Doctor Pradon, att uppköpa böcker och upprätta stadgar."

Småskolan låg på Klockåsen och hette Strömsberg, ett litet hus i två våningar mellan Charlottenborgsvägen och gamla Uppsala-vägen cirka 300 meter från den gamla landsvägskrogn Pickhus, numera "Gamla Apoteket". Huset finns fortfarande kvar, 1986.

Mellan 1887-1929 hade man öppet ett par timmar på söndagar, därefter hade man även öppet en vardagskväll i veckan. 1955 började man att ha öppet även på dagtid, till att börja med en dag i veckan.

Lärarinnan som skötte biblioteket de första 21 åren hette Lejholm.

I räkenskaperna från 13 december 1908 står "utbetalades till Fröken Lejholm 25 kronor för 21 års skötsel af biblioteket."

Av kommunalstämmans protokoll framgår att hundskatten bidrog till sockenbibliotekets "förökande och underhåll" fram till 1919, därefter nämns varken hundskatt eller anslag till biblioteket i protokollen. Men i sammandrag av "å kommunalstämma granskade räkenskaper" för Hammarby kommun framgår dock att biblioteket fått anslag genom åren. 1887 fanns 33 hundar i socknen och hundskatten var 5:- kronor per hund, hälften 82:50 fick biblioteket, den andra hälften "användes till beklädnad af fattiga skolbarn såsom

uppmuntran till flit och sedlighet." Beloppen varierade allt efter antalet hundar och socknens ekonomi för övrigt. Minst fick man 1899, då utbetalades 9:- kronor som var 1/6 av hundskatten och mest fick man 1913, 158:- kronor och det var hälften.

I en av de till biblioteket först inköpta böckerna, Anna Maria Lenngrens Skalde-försök, den finns fortfarande kvar i Upplands Väsby Kommumbiblioteks magasin, finns på pärmens insida utlåningsregler och där står bl a "Afgiften, 10 öre för hvarje påbörjad månad, erlägges i förskott, då låntagare under månaden får göra ombyte af böcker." I en bok av senare datum med lånereglemente på pärmens står att "för varje boklån erlägges en avgift av 5 öre". Vid kommunalstämman den 2 maj 1915 "Beslöt att ingen avgift för boklån ur sockenbiblioteket härefter skulle upptagas och skulle detta retroaktivt tillämpas från den 1 jan. d. år".

De första åtta månaderna som biblioteket var öppet hade 12:40 kronor "i utlåningsavgifter influtit", därefter varierade inkomsterna mellan 7:20 (1892) och 31:20 kronor (1913). Några böter tillämpades inte enligt de första utlåningsreglerna men "behålles boken utöfver tillåten tid, vare låntagaren skyldig att vid anmaning

Strömsbergs Skola. Foto:Laila Norström

genast återlemna den eller ersätta dess värde”. I det senare låneordningen står “Behålles bok över förfallotiden, erlægges 10 öres plikt för varje påbörjad vecka”.

För att få en uppfattning om vad man i övrigt kunde erhålla för örena omkring 1890 följer här några prisuppgifter ur Norrtelje-Bladet första halvåret 1893.

skummad mjölk	5 öre/liter
kokärtor	20 öre/liter
oskummad mjölk	12 öre/liter
strömming	70 öre/val
2 butelj pilsneröl	10 öre (1 val = 80 st)
2 butelj lageröl	8 öre
slosill	8:00 kr/tunna
lagerdricka	5 öre
sill 10 öre/kg	
vichyvatten	10 öre
blodiglar	40 öre/st
prima skeppspisbröd	21 öre/kg
liktornsmedel	1:00 kr /ask
fläsk	90 öre/kg
krusbärsbuskar	10-30 öre/st
nötkött	75 öre/kg
smör	1:40 kr/kg
ägg	1:30 kr/tjog

Detta är stockholmspriser enligt Bladet.

Böckerna indelades i sju avdelningar. Siffran efter varje avdelning anger hur många böcker

som fanns på avdelningen vid bibliotekets start 1887, sammanlagt 102 st.

A Religiösa böcker,	18 st
B Poesi och vitterhet,	14 st
C Historia, Geografi och Fornkunskap,	27 st
D Historiska berättelser,	7 st
E Naturvetenskapliga arbeten,	13 st
F Hälsovårdslära,	5 st
G - Diverse,	18 st

Av revisionen efter första verksamhetsåret framgår att “Hvad som mest tyckes hafva intresserat den läsande allmänheten har varit historiska berättelser, reseskildringar och naturhistoriska arbeten, hvarför vi få föreslå, att hufvudsakligast på dessa områden inköp må göras, då medel dertill finnes”.

Inför kommunsammanslagningen 1952 bildades en biblioteksstyrelse.

I juli 1951 hade man sitt första sammanträde för att planera verksamheten inom storkommunen. Fr o m 1964 fick kommunen kulturnämnd och biblioteksstyrelsen försvann.

Det ovan skrivna är ur ett specialarbete från Högskolan i Borås bibliotekarielinjen, av Laila Nordqvist med titeln Hammarby Sokenbibliotek. Specialarbetet går att låna från kommunbiblioteket.

Lailas specialarbete om Hammarby sockenbibliotek innehåller också en katalog över bibliotekets inköpta böcker med tryckår och angivande av hur många gånger de lånats ut samt uppgifter om vissa låntagare. Dessa uppgifter är tagna ur en lånejournal, som förts av biblioteket 1915-1919. Av journalen kan man få veta när och vilka böcker syskonen Svea, Erik och Nils Engdahl, tegelbruksarbete Gustaf Klinga och många andra Väsbybor lånade under dessa år.

Laila Norström (f.d. Nordqvist) är Väsbybo i forskningsringen, numera bosatt i Vingåker.

(Red. anm.)

Internationella Hembygdsdräktens dag på Skansen - en färgglad fest för den dräktintresserade

Har du en folkdräkt som behöver luftas och/eller njuter av att se fantasifulla folkdräkter från hela världen? Vik i så fall en dag i augusti för den årliga Hembygdsdräktens dag på Skansen.

Den 25 augusti 2002 var en av de många sommardagarna med tropisk värme i Sverige. Värmen talade emot att klä sig i västar och kjolar i ull men vi var två medlemmar i hembygdsföreningen i Upplands Väsby som hade bestämt oss. Det här året skulle det bli av att delta i Hembygdsdräktens dag på Skansen och bidra till mångfalden med våra dräkter från Småland respektive Västergötland.

Mannekänger med variation

Efter färd med pendeltåg och buss fick vi lön för mödan. På Skansen väntade ett stort festprogram på Sollidenscenen. Höjdpunkten för oss var när svenska och internationella dräkter presenterades av en kunnig dräktkonsulent.

”Mannekängerna” var många, i olika åldrar och från olika länder. Så långt våra ögon kunde se var vi ensamma om just våra dräkter från Unnaryd respektive Vadsbo denna dag på Skansen.

Stockholmsklänningen 150 år

På Hazeliushusets gård presenterades de nyskapade Stockholmsklänningarna. Bahytterna d.v.s. hattarna har i dessa nyskapade klänningar fått olika färg beroende på i vilken stadsdel ägarinnan bor. Mörkblått för Norrmalm, rött för Gamla stan, vitt för Södermalm, gult för Östermalm och ljusblått för Kungsholmen.

Carin Törner & Haidi Rupertsson

Tre damer i Stockholmsdräkt. Foto: Carin Törner

Att dokumentera Messingen

I förra numret av Hembygden lämnade jag en exposé över tidigare förslag om att bevara och i fortsatta verksamheter använda byggnader i det privat ägda kv Messingen. Det framgick att förslagen inte anammats, och att HSB och PEAB inom några år kommer att bygga ett stort antal lägenheter på denna mark. Så småningom rivs därför befintliga industribyggnader.

Av Vår kommun nr 5/2002 framgick bland annat: ”Ingen del av området räknas som kulturminnesmärke men byggherrarna har förbudit sig att utsmycka området med någon form av konstverk som påminner om områdets historia”.

Exempel på hur Messingens industrihistoriska värden kan dokumenteras i nybyggnationen hade jag i samarbete med Thomas Olsson lämnat i en skrivelse till byggherrarna. Kopior finns hos Kultur- och Fritidsförvaltningen, Kommunkansliet och Hembygdsföreningen. Men Messingens historia hänger samman med hela gamla Väsby historia, och skulle också kunna åskådliggöras i t ex Nya kulturhuset.

Var finns de sista entusiasterna

som kan driva dokumentationen av Väsby äldre industrihistoria vidare?

Sådana som kan hjälpa byggherrarnas arkitekter med idéer och material, någon som tar initiativ till idé seminarier etc ?

Skrivelsen till byggherrarna

Källmaterial

- Skriften ”Kvarteret Messingen och Väsby Verkstäder” (Skrifter om Väsby 1, 1989)
- ”Messingen – kulturhistorisk inventering av ett industriområde i U-V”, 1989.
- ”Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer”, 1988.

- Thomas Olssons bilder med motiv från Väsby Verkstäder och omgivande bostadsområden och hans stora foto skärmar med motiv från drygt 50 års framväxt av samhälle och folkrörelser
- t o m 1950-talet.
- Kommunens hemsida med ”Bilder från Väsby's äldsta industrier”. Plus ett flygfoto över villastan ungefär 1940.
- Övriga foton hos Hembygdsföreningen och Kommunarkivet.

Industrihistoria i konst och arkitektur

Konstverk kan beställas och har ställts ut (Birgitta Särnö-Ullberger, Göran Hultén, Jan-Erik Martinsson, Nils Stödborg, Lars-Erik Westerberg). Även skulpturer kan skapas för placering utomhus och i entréhallar etc.

Muralmålningar och rekonstruktioner av gamla husfasader och interiörer är andra exempel. Thomas Olsson föreslår också en ”Tamm-hörna” med Anton Tamms skrivbord och kontorsutrustning.

Fotograferad och inspelad historia

Fotoförstoringar och -montage från fabriekerna och de anställdas förenings- och annat fritidsliv. Bildspel kan visas fortlöpande via ”monitor”.

”Röster från gamla industrin” i form av utdrag ur intervjuer.

Modell

En skalenlig modell av Messingen, eventuellt även del av Optimus, kan visas utomhus; byggnader m m ”knappas fram”. Tillverkningslinjer kanske också kan åskådliggöras.

Sixten Berg, Boden

När man kommit så långt som till utformning av inre och yttre miljöer i det planerade bostadsområdet, hoppas man ha nytta och glädje av tipsen om Messingens historia, skriver Kjell Hansson, vd för Mässingen AB, som svar till Sixten Berg.

På huset

”Hembygdsgården” består inte bara av ett hus utan är ett helt område med två manbyggnader, där det rödfärgade huset är äldst och det vitputsade drygt hundra år yngre. Nedom husen grupperar sig visthusbod, dass, höns- och svinhus, vagnslider, loge, ladugård och sädesmagasin. Stallet är nedbrunnet.

Det minst bemärkta huset är nog dasset, en inte helt oviktig del av vår byggnadskultur. Att det skulle skrivas böcker om dass och dasskultur skulle man svårigen ha föreställt sig för ett antal år sedan. Man talade inte om sina naturbehov och om man talade, så gjordes det med omskrivningar. Dasset omnämndes som ”huset”, ”avträdet”, ”prevetet”, ”hemlig-huset” o.s.v. Hos min morbror och moster pratades det inte alls om dasset utan man sade att man ”skulle gå till fröken Karlsson.” Jag tyckte också att det var intressant att hälsa på fröken Karlsson för hemma hade vi vatten-

klosett. ”Fröken Karlssons” placering var, om jag minns rätt, vägg i vägg med vedboden och hade fönster med spetsgardin. Därinne fanns telefonkatalogen och kanske klippt silkespapper, som hängde i en ståltrådsfylka.

Annars var dassen fristående då, fyrkantiga eller åttkantiga eller så var de påhäng på ladugården. Påsk- och julbonader, som tjänat ut inomhus, åkte ut på ”huset”. Oskar II och kungafamiljen satt också ofta upphäftade på väggarna liksom tidningsurklipp med dåtidens bemärkta personer och händelser. Om det var fint, fanns det trasmatta. Då som nu kunde man läsa dassrim här och där, t.ex. ”Då du gjort det du behöver – glöm ej lägga locket över” eller ”Här går det vilt till under dagarnas lopp – byxerna ner och kjolarna opp” samt det välkända

Hembygdsgårdens dass. Lägg märke till fågelholken! Foto: Inga Lisa Gustafsson

”Om ni något hjärta har – lämna litet papper kvar.” Det fanns förstås också grövre texter på sina ställen.

Hembygdsgårdens dass har tre rymliga ”holkar” prydda både med Oskar II och hans drottning Sofia. Ibland finns det ett och annat getingbo, det hör också till rekvisitan.

Mina sagesmän, Bertil Widlund och Hugo Sabel, uppger att dasset nog är från sekelskiftet

1899/1900 och att det i varje fall stod på sin plats på ”Bonn-Kalles” tid.” ”Bonn-Kalle” = arrendator Karlsson, som hade arrendet före Herbert Söderlund, den siste brukaren. Invändigt är dasset reparerat och uppsnygkat, men exteriören är troligen den ursprungliga.

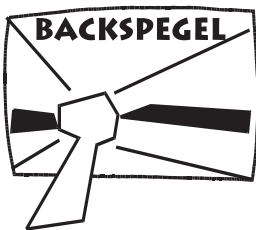
Hugo erinrar sig att det funnits en mulltoa i kammaren innanför köket i vita mangårdsbyggnaden och att en svag doft av denna satt kvar i väggarna, när hembygdsföreningen fick tillträde till fastigheten. Mulltoa var redan borttagen och toalett installerad bredvid trappan upp till övervåningen. Toalettutrymmet var tidigare en skrub, där Söderlunds hängt av sig ladugårdskläderna.

”Något är skönt
ock i en lus
ock i ett grönt
blad bak en hemlighus”

skaldade Gustaf Fröding. I maj kan det vara skönt att sitta på utedasset och filosofera med dörr och sinnen öppna för humlesurr och fågelsång. Det är en upplevelse, som vi knappast får i våra moderna badrum.

Inga Lisa Gustafsson

Hällristningar

Varför inte ut och leta spår från bronsåldern och kanske hitta en hällristning? Med denna uppmaning slutade Sven-Gunnar Broström sin välbesökta och mycket intressanta föreläsning i Ladugården den 26 januari. Sven Gunnar Broström är en engagerad amatörarkeolog, som blivit hedersdoktor på sin hobby. Intresset har han haft sedan barndomen och genom sitt arbete som mätingenjör har han vid kartmätningar upptäckt många forn lämningar, som inte funnits med på grundkartorna.

Med föreläsaren som guide och med utmärkta diabilder som illustration, fick vi följa med på en rundvandring bland svenska hällristningar: från de kända ristningarna i Tanum i Bohuslän (finast i Europa, enligt föreläsaren) till Nämforsen i Ångermanland.

Våra viktigaste hällristningsområden ligger i södra Sverige, men även Uppland är rikt på

hällristningar. I Angarn, vid Örsta, finns en märklig ristning i form av två hästar, den ena med vagn och två skeppssymboler. Den enda kända hällristningen i Upplands Väsby lär vara en skålgrop, men stenen där den fanns, är försvunnen.

Många av hällristningarna i våra trakter ligger vid gårdar i jordbruksbygder, oftast intill jord som brukas idag. De vanligaste motiven är skålgropar, skepp, djur, män, cirklar och fotsulor. Ristningarna finner man oftast på sluttande hällar, som vetter mot öppen, slät mark. Då vattennivån under bronsåldern stod 15 över dagens, låg många hällristningar vid vatten. Därför är det lämpligt att börja med att studera en nivåkarta, innan man ger sig ut att leta efter dessa innehållsmättade och fantasi-eggande fornfynd.

Kerstin Kéry

Bokloppis

Bokloppisen den 15 februari innehöll i år allt ifrån böcker av nobelpristagaren Naipaul till uppslagsverk om växternas liv och som vanligt fyndades det friskt i lådorna.

Kön var lång på ladugårdsbacken vid öppningsdags och stämningen god bland fyndletarna. En dam hittade en bok, som hon letat efter i flera år, andra köpte häftat och lättviktigt till utlandsresor. Bokförsäljningen inbringade 3.236:-.

Alla är välkomna åter till hösten!

Inga Lisa Gustafsson

Sven Gunnar Broström diskuterar med Peter Hopkins. Foto: Inga Lisa Gustafsson

Gips och lera i ladugården

Litet lagom lerig kunde man bli under vecka 9, om man deltog i sportlovsaktiviteterna som Gunnes gård anordnade även i år. För en billig penning kunde barn från dag- och fritidshem eller de som bara var skollediga skapa i gips och lera. Tovningen var lagd på hyllan denna gång, eftersom man ändå sysslar med den

tillräckligt mycket under de kommande månaderna.

Ett hundratal barn sysselsattes under de dagar Gunnes gård tillfälligt flyttat verksamheten till ladugården och skaparglädjen var det inget fel på.

Inga Lisa Gustafsson

*Alexia Olsson tyckte att mormor, Berit Lundblad, var duktig att forma lerskålar.
Foto: Inga Lisa Gustafsson*

Galleridags

Många Väsbybor passade på att titta in i ladugården den soliga söndagseftermiddagen den 16 mars, då "Galleri Ladugården" gick av stapeln. Folkligt, festligt, fullsatt! Det fanns ju

Alice och Lennart Stockman med sina målade korgar. Foto: Inga Lisa Gustafsson

*Tuula Sjögren vid knypveldynan.
Foto: Inga Lisa Gustafsson*

också en hel del att titta på; vackra svarvade fat och skålar i olika träslag (Rolf Engdahl), trasmattor, bildväv och tovade ting (Monica Berglind), keramik i olika utförande (Anneli Runesson), virkat, stickat, sytt och knåpat

*Rolf Engdahl dukar upp
Foto: Inga Lisa Gustafsson*

*Sadji Bjärelid med sina fantastiska tårter.
Foto: Inga Lisa Gustafsson*

(Margareth Berg), målade korgar m.m. (Lennart Stockman), kuddar, grytlappar, väskor i lappteknik, målat porslin m.m. (Ulla-Britt Löfgren), tavlor i olja, akryl, limtryck, målat glas, brevpapper (Viola Syring), akvareller och fiffiga näsduksoffor (Birgitta Baumann), sylt, saft och småsaker (Inga Lisa Gustafsson), trasmattor, lapptäcken, mössor (Maj Milde), snickerier av olika slag (Rune Milde) samt de mest fantastiska tårter man kan tänka sig (Sadji Bjärelid). Tuula Sjögren demonstrerade hur det går till att knyppla den allra tunnaste spets och Rune Milde visade hur han täljer sina trevliga grisar och katter.

Lennart Carlsson och Pelle Wallin spred glädje omkring sig med låtar på dragspel, fiol och gitarr. Lennart lyckades också vinna den tjugiga tårtan, som Sadji lottade ut.

Galleridagen vill visa att konst, hantverk och hemgjort inte har spelat ut sin roll utan ständigt finner nya former och uttrycksätt. Förhoppningsvis finns det fler tusenkonstnärer bland våra medlemmar, som kan vara med ett annat år.

Inga Lisa Gustafsson

Årsmöte 2003 - första kvinnliga ordförande vald

Hembygdsföreningens 49:e årsmöte hölls den 22 mars i ladugården. Det inleddes med att Ulf Gustafsson tände ett ljus till den bortgångne Rune Sahlströms minne, ett ljus som fick brinna under hela mötestiden.

Verksamhetsberättelse, bokslut, revisionsberättelse, verksamhetsplan och budgetförslag gick snabbt igenom och föranledde ingen diskussion.

Till ny ordförande valdes Kjerstin Björkman. Hon blir hembygdsföreningens första kvinnliga ordförande genom tiderna. Andra nya namn i styrelse och valberedning samt bland revisorer framgår av Hembygdens baksida.

*Kjerstin Björkman.
Foto: Inga Lisa Gustafsson*

Det förslag till nya stadgar, som framlades för årsmötesdeltagarna ansåg man sig inte kunna ta ställning till, utan beslöt att det skulle sändas ut till alla medlemmar och ett extra årsmöte utlysas till hösten. Handlingarna bifogas och kallelse till mötet finns i detta nummer av Hembygdens.

Inga Lisa Gustafsson

Ett sätt att ta körkort för automobil

De första åren under 1930-talet innebar svåra tider med depression och stor arbetslöshet. Bland de människor i våra trakter, som drabbats av arbetslösheten var en ung, glad, mager och senig smålänning, som hette Anton. Han fick tillfälle att tjäna några kronor och mat för dagen genom att hjälpa till med det brådskande skördearbetet på Dyvinge.

Anton var lagd åt det tekniska hållet. Dessutom hade han, trots sin besvärliga situation i avsaknad av fast jobb, en positiv syn på det mesta och en framtidstro av det där

äkta slaget, som kan förflytta berg, med en kombination av vilja, glatt humör och småländsk klurighet. I det långsmala ansiktet fanns alltid ett leende av det äkta, oförställda slaget.

Anton ägde en automobil av allra märkligaste slag. Med fantasi och god vilja kunde man i bästa fall kalla det märkliga fordonet EPA-traktor. Dess ingredienser var av så sällsam blandning, att begreppet ihopplock torde ha legat närmast till. Trots sin något märkliga konstruktion och exteriör, tog sig denna Antons mobila skapelse fram för egen maskin. En

detalj värd att minnas var åkdonets växelspak, förmodligen den enda av sitt slag i denna världen. Växelspaken utgjordes nämligen av en upp-och nervänd framgaffel till en herrcykel. Om den tidigare hade suttit på en dam eller herrcykel, förmåler inte historien. Trots sitt avvikande utseende, så fungerade den märkliga växelspaken nästan jämt i sin nya roll i Antons åkdon.

Min far erbjöds att träna bilkörning med Antons hembygge. Det passade utmärkt, ty han hade börjat ta körlektioner hos Kalle Johansson i Väsby samhälle. Övningskörningarna med Antons bil gjorde man på tillfartsvägen till Dyvinge från Vallentunavägen. Där förekom vanligtvis inga andra levande varelser än gårdens kor, när dessa gick på bete i Kohagen. Några motorfordon var det aldrig fråga om, möjligen någon enstaka cyklist. Risk för svåra möten på den smala vägen avsedd för hästfordon fanns ej.

Efter en tids träget övningskörande kom så den stora dagen, då bilskolläraren ansåg att fars såväl praktiska som teoretiska kunskaper var tillräckliga för en slutlig uppkörning inför besiktningsman i Kungliga Huvudstadens gatuvimmel. En vacker höstdag satt far och ett par andra av körskolans elever på tåget mot Stockholm för att där visa upp sina nyförvärvade kunskaper i bilkörning.

När de väl kommit i fordonet med vilket de skulle köra upp, så började det hela lite olyckligt. En av de båda andra pojkarna hade inte kört många meter förrän han lyckades få in en fullträff med bilens kofångare på en lång dragkärra, som drogs av en fruktmåglare i körbanan på Kungsgatan. Kärnan var fullastad med fruktlådor. Efter kollisionen var hela körbanan täckt av ”fallfrukt” och det uppstod stort rabalder. Det var ju dåliga tider, så frukten på gatan kom ju som en skänk från ovan för de förbipasserande, som ej var sena att ta för sig av gudslånet. Det hela kom så småningom till en för bägge parter godtagbar uppgörelse. Som sten på börda kvarstod dock frukt-

månglarens krav på ekonomisk ersättning för trasig kärra samt förstörd och delvis stulen vara.

När den värsta stormen bedarrat efter den stora smällen på Kungsgatan, körde far i något omtumlat tillstånd upp för besiktningsmannen. Han bedömdes inneha nödiga kunskaper för framförande av motorfordon och fick sitt hett eftertraktade körkort.

Lars Erik Jansson

Hurusom olyckor kunna uppstå

En fotgängare kolliderade med mig och for under min automobil. Olyckshändelsen orsakades av att vägen krökte.

Jag kolliderade med en spårvagn, som kom från andra hållet.

Motorcyklisten avled senare av skadorna han tillfogades på Karlstads hospital.

Jag sade till polisen att jag inte var skadad, men när jag tog av mig hatten så upptäckte jag ett svårt skallbensbrott.

Den döde kom cyklandes från vänster.

Vid kollisionstillfället befann jag mig i sittande ställning på doktor Lindgrens toalett, varför jag inte kunde göra något för att avvärja skadan.

Dessa olyckor har naturligtvis inte hänt i Väsby, då de äro saxade ur Sigtuna stads Veckoblad.

En gammal vägstump i Fresta

Redan i gamla Västgötalagen från 1200-talet nämns behovet av broar och väghållning.

Böndernas skyldighet att skjutsa kom redan 1280. Många svenska runstenar står på platser där man lagt kavelbroar eller där det gick att passera ett vattendrag.

1649 kom Gästgiveri- och Skjutsförordningen, dåtidens motell och busstationer. Då bestämdes även att man skulle mäta vägarna med nollpunkten i Stockholm och sätta upp milstenar. Stenarna markerade varje gammal svensk mil (10 689 meter). Först i och med att metersystemet infördes 1878 blev systemet föråldrat. Underhållet av vägarna inklusive broar vilade på markägarna även om vissa nödhjälpsarbeten att anlägga vägar kom igång redan i slutet av 1800-talet. Länsman inspekterade och för varje vägsträcka av vägen basade en vägfogde som vår och höst uppbådade folk med vagnar, hästar och grus. Varje del av vägen markerades med en liten väghållnings- eller grusningssten med gårdens namn.

Det finns en liten vägstump i Fresta som påminner om gamla tiders vägsträckning, brobygge och underhåll.

Den stumpen går mellan Älvhagsvägen och Ekebyvägen alldeles intill nuvarande Vallentunavägen.

Om man går den så försätts man genast till äldre tider; det växer gräs mellan hjulspåren, vägräcket vid bron över bäcken är gammalt och rostigt, där finns en av kommunens sista stenvälvda broar och vägunderhållet vilade på Gällstabonden enligt den väghållnings- och grusningssten som ännu finns på plats. Ta gärna en liten tur till den vägstumpen innan den försvinner när byggnationen snart är i full gång där.

Dokumentera gärna med några foton och låt oss ta del av din tur.

Kjerstin Björkman

När elen kom till Väsby

Elektriciteten eller elen, som man säger idag, har alltid funnits, men det var först i slutet av 1800-talet, som vi upptäckte nyttan av elkraften. I mars 1880 fick amerikanen Edison patent på sin elektriska glödlampa – en världssensation, när han visade sin uppfinning på utställningen i Paris 1881. Där köade besökarna för att släcka och tända glödlampan. En svensk grosshandlare, Ludvig Fredholm, var där och beundrade elljuset. Det är framtidens ljus, tänkte han och senare ordnade han provbelysning i Stockholm med elbelysning på Gustaf Adolfs torg och längs Norrbro. Elen kom från en lokomobil på 10 hästkrafter.

Grosshandlare Fredholm var företagsam och 1883 grundade han ett elektriskt företag, som gick så bra att det 1890 ombildades till välkända Asea.

Det fanns många el-pionjärer på den tiden och en av dem av Oscar II, som blev mycket intresserad av den nya elbelysningen. På sin födelsedag 1886 anordnade han en slottsbal i Vita Havet. Elbelysningen var monterad i ett antal fantastiska ljuskronor och strömmen kom från tre dynamomaskiner på slottets vind, drivna av en lokomobil.

Elljusets årtionde

1890-talets människor hade redan sitt fotogenljus och i städerna gasljus. Det fanns ett 30-tal gasverk i städerna och nu var man bekymrad över det nya elljuset. I gasverken hade man gjort stora penninginvesteringar och räknat med avsättning för gasljus.

Elljusets framtid hängde på detta att det inte fanns några elverk. Så sent som 1905 saknade sju av rikets största städer någon elproduktion. En annan käpp i hjulet var att dåtidens el var, som man kallar den, likström. Den kunde inte överföras på långa sträckor och glesbygden blev utan el.

Staten ingriper

I början av 1900-talet uppfanns en ny elteknik, som kallade växelström och den gav elen en ny framtid. Växelströmmen kunde transformeras till olika spänningar och överföras från Norrland till övriga Sverige.

Staten skapade ett eget elföretag 1909 och kallade det Vattenfall. Meningen var att företaget skulle ta ett samlat grepp över utnyttjandet av Kronans vattenkraft. Nu började statens pionjärtid eller utbyggnaden av Trollhättefallen, Porjusfallen och Älvkarlebyfallen. Den utbyggnaden skulle betyda mycket för svensk industri. Eldistributionen i städerna och på landsbygden skulle få en flygande fart.

Älvkarleby kraftverk, som blev färdigt 1915, skulle betyda mycket för industrin och samhällena i Uppland, som nu kunde bygga ut sina lokala elnät.

El till Hammarby, Ed och

Fresta kommuner

Nu var fältet fritt för de lokala el-pionjärerna att bygga ut elförsörjning inom de tre mindre kommunerna, som 1952 skulle bilda stor-kommunen Upplands Väsby. En av föregångarna var Hammarby Elektriska Distributionsförening, som bildades sommaren 1919 med plåtslagaremästare Nils Gerhard Engdahl som ordförande i styrelsen. Vid första styrelsemötet beslöts att styrelsen skulle förhandla med Vattenfall om elleverans och samtidigt ta in tre anbud på byggandet av ett elnät.

För att finansiera el-utbyggnaden beslöts att den som ville ha el-lyse, måste teckna andelar som då kostade 55:- och antalet andelar för var och en beräknades enligt särskilda beräkningsgrunder. För att vidare finansiera verksamheten togs ett banklån i Handelsbanken.

Under 20-talet bildades ett stort antal el-distributörer inom dåvarande kommunerna Hammarby, Ed och Fresta, nämligen:

Fresta Elförening, Eds Elförening, Hammarby Elförening, AB Optimus elnät, Svenska Metallverkens elnät, Löwenströmska Lasarettet, Antuna, Älvsunda gårdars elförening samt Stäkets El AB.

Upplands Väsby kommun tar över

1952 bildades nya storkommunen och därmed var Hammarby, Fresta och Ed borta och de små elföreningarnas öde beseglat. Det var en allmän trend att landets alla elföreningar skulle köpas upp av respektive kommuner. Inom det växande stockholmsområdet fanns många elföreningar, som övertogs när den nya kommunreformen skapade mera bärkraftiga kommuner.

Redan i januari 1952 fick vår nya kommun en elverksstyrelse med elinstallatören Sigfrid Hansson som ordförande. Då hade kommunen övertagit Eds och Frestas elverk, som tillsammans hade 1 850 elabbonnenter. Stäket, som tidigare tillhört Eds kommun, ingick numera i Järfälla kommun och var därmed inaktuellt för Upplands Väsby.

Kommunens elverksnät sköttes tillfälligt av inhyrd personal. Hansons El AB skötte

Edsnätet och installatör Knut Gröndahl Frestanätet. I september 1953 köpte kommunen AB Optimus elnät utanför fabriken för kr 283 000:-. Det nätet sköttes t v av elinstallatören Alvar Jansson, som ägde Elbyrån.

Elverksstyrelsen hade nu fått en ny ordförande, nämligen elektrikern Alfred Blomström och som sekreterare tjänstgjorde Olle Lindgren, som också skötte el-debiteringen och framgent arbetade kvar på det nya elverket till sin pensionering på 80-talet.

Elverksstyrelsen fann efter något år att den provisoriska organisationen måste bytas mot en egen elverksorganisation. I maj 1955 startade det nya elverket sin verksamhet. En elverksföreståndare Alvar Sundström anställdes. Han fick hjälp av Olle Lindgren och Knut Gröndahl, som fick jobb som elförman. Samtidigt anställdes tre elmontörer och en terrängbil inköptes. Två kontorsrum och ett förrådsutrymme hyrdes av Väsbyhem. Det var elverksrörelsen i sin helhet 1955.

El - en rättighet

Staten insåg tidigt behovet av att stifta olika lagar, som reglerade elverksamheten. Det var inte minst säkerhetsföreskrifter för att skydda oss mot elolyckor.

HVART GÅ VI I AFTON?

Gas eller elektriskt ljus?

Berzeli Park.
(BERNS SALON.)
Dagligen kl. 7—11 a. m.
Stor Konsert,
under artisterne
AUGUST MEISSNER.
Svartvid Elektriskornestet upplöst af
Öfver **2.000** gaslågor.

BLANCHIS CAFÉ
Dagligen i Konserträdgården:
STOR KONSERT
från kl. 7 a. m. under ledning af Hr F. Starck
och från kl. 7 a. m. af
Kungl. Svaa Långv. Musikkr.
I afton:
Elektrisk Belysning.

1957 fick vi en ny ellag och skyldighet för elverket att beviljas s k områdeskoncession.

Varje elverk, kommunalt eller privat, sökte koncession för ett område, i regel kommun-område. Beviljad koncession innebar monopol och leveransplikt samt prisreglering. Tillgången till nätbunden el hade därmed blivit en rättighet, men inte fri från avgifter.

Lagen innebar en strukturomvandling. På 1950-talet var elektrifieringen av landet i stort sett genomförd. Många mindre elföreningar fick inga områdeskoncessioner och antalet el-distributörer minskade under 20 år från 4 000 till 1 500 genom sammanslagningar. Vattenfall och kommunerna svarade för en stor del av uppköpen. Detta var nödvändigt för att skapa rationella enheter.

Mina elverksår

Våren 1959 började jag som chef för kommunens elverk och jag skulle sitta på chefstolen i 28 år , innan jag gick i pension 1987.

1959 hade vi två kontorsrum på Finspångsvägen och elverkets montörer huserade i

källarplanet i ett av de nu rivna husen på Centralvägens början. Montörernas förråd saknade toalett, ett problem som jag snart löste, när Väsbyhem lät oss hyra ett större garage med toa och tvättstall.

Ett viktigt uppdrag för mig var att ordna områdeskoncession för elverket. Det var förutsättningen för att kommunen skulle få driva eldistributionen och beviljad koncession saknades 1959.

1963 köpte kommunen in Hammarbyföreningens elnät. Elnäten i Antuna och Älvsunda togs också över. Därmed var det bäddat för att kommunen skulle få sin ansökan om områdeskoncession inom hela kommunen beviljad. När Löwenströmska byggde sitt nya sjukhus, tog elverket över elleveransen dit från Vattenfall. Leveranserna till Optimus och Metallverken togs också över från Vattenfall. Därmed var all elförsörjning inom kommungränsen samlad under en hatt.

Kommunen växte, som vi vet. 1960 var vi 8 865 invånare och elbehovet var ca 12 milj. kWh. 1985 hade vi blivit 33 903 väsbybor och elbehovet hade växt till 360 milj. kWh.

Allan Andersson vid elverkets första kontorslokal på Finspångsvägen. Foto: Allan Andersson

Tillväxten ställde nya krav på elnätet, som förstärktes och förnyades ständigt. 1965 invigdes den nya elverksbyggnaden med kontor, förråd och en mottagningsstation för el från Vattenfall. Vattenfall var den enda tillgängliga elleverantören och byggde senare två nya leveranspunkter; en vid Sanda och nästa vid Bredden. Dit kommer elen via höga stål stolpar med 70 000 volt, som elverket transformerar ner.

Elbehovet växte ständigt under åren. Industrier, affärscentrum, skolor, kontor och elvärmda småhus skulle el-försörjas. Det lades miljals med elkabel längs trottoarerna i kommunen. Jag hittade en notering från 1987 att kommunens elverk hade ca. 140 mil elledningar.

Allt skall fungera dygnet runt. Utan el stannar Väsby, ja hela landet. Driftsäkerheten i elledningar har förbättrats väsentligt under de 45 år, som jag jobbat med elförsörjning. I elens barndom var det vanligt med strömvabrott. Folk var toleranta och inte så elberoende.

När jag började 1959 hade elverket ingen joutjänst. Det blev nödvändigt att organisera en sådan så att elkunderna kunde ringa efter arbetstidens slut och tala om att de hade strömvabrott. Det fanns också teknisk övervakning, som larmade vid större elavbrott.

En väsentlig del av elverkets verksamhet var gatubelysningen eller tusentals armaturer, som lyste upp gator och gångvägar. I början var det stora glödlampor, riktiga energislösare. Idag är det energisnåla lampor, som lampfabrikanterna forskat fram.

1978 utökade elverket sin verksamhet och ombildades till ett energiverk. Jag fick jobbet som energiverkschef och fick ta över kommunens fjärrvärmeverk.

El-samhället

Det började blygsamt med elbelysning i slutet av 1800-talet. Nästa stora el-grej i början av 1900-talet blev el-strykjärnet. I slutet av 1920-talet skulle lantbruket elektrifieras.

När jag jobbade med elektrifiering i mitten av 40-talet var det elspisar och kylskåp, som skulle anslutas. Långt senare kom frysskåpen. Idag är våra hem fulla med olika el-prylar och flera lär komma. Vi har blivit elberoende och vid ett strömvabrott stannar kassaapparaten på Konsum.

Nu på 2000-talet har vi fått en avreglering av elmarknaden. Vi skall kunna köpa el, där elen är billigast. Monopolet för elnätet kvarstår och är svårt att avveckla.

Kommunernas elnät har köpts upp av en handfull stora elföretag. Graninge köpte 2001 in vår kommuns elnät för 191 milj. kr och fick därmed 18 000 nya nätkunder.

Allan Andersson

**Har du ny adress?
Tänker du flytta under året?
Kom ihåg att meddela adressändringen till
hembygdsföreningen!**

SE HIT!

Cafévärd/värdinna

sökes till Hembygdsgårdens sommarcafé för tiden 14 maj-31 augusti. Cafeet är öppet onsdag och söndag 13-16. Glatt humör och färdighet i kaffekokning önskvärd. Hör av dig till Inga Lisa Gustafsson tel 590 336 42 eller Birgitta Baumann, tel 590 913 76

Från medlemsregistret

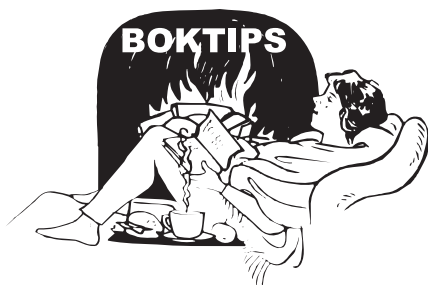
Påminnelse om årsavgiften bifogas Hembygden. Om du vet med dig att du betalat avgiften, men ändå fått ett inbetalningskort nu, så kan det bero på att det finns fyra inbetalningar utan angivande av namn och adress.

Hör av dig till Inga Lisa Gustafsson, tel. 590 336 42.

Vem vill ta hand om vår hemsida?

Ring Klas Lundkvist så får du veta mer.

tel. 590 936 81

Ond, bråd död i våra tre socknar.

Några av Sveriges mest uppmärksammade mord har begåtts här i våra trakter; jag säger bara Hammarbymordet.... Här kommer lite lästips om några av mordet:

Vi börjar i forntiden med trälarna som blev halshuggna och lagda ovanpå sin brända hövding i hans grav i Grimsta By.

Om det har Ove Hemmendorff skrivit i en artikel i Fornvännen 79 1984/1. Den har rubriken "Människooffer ett inslag i järnålderns gravritualer, belyst av ett fynd i Bollstanäs, Uppland".

Det finns också på vårt bibliotek en liten skrift av samme författare med titeln "Ett huvud kortare".

Utgrävningarna gjordes när man bebyggde Grimsta på 1970-talet.

Nästa mord tilldrar sig på Karl XII:s tid 1697-1699.

Det är historien om löjtnant Per Fägersköld, bosatt på Harby i Fresta socken.

Det var onsdagen den 17 februari som det smäll ett skott och pigan tänkte för sig själv att "nu har löjtnanten skjutit räven"....

I boken "I Karl XI:s tid I av Göran Strömbäck kan man läsa den härresande historien om hur det gick till när löjtnanten miste livet. Harby gård med huset där

löjtnanten bodde kan ses från vägen som passerar.

Vi förflyttar oss raskt till 1700-talet och det mord som gett oss Löwenströmska sjukhuset. Sjukhuset byggdes som en soningsgård av brodern till Anckarström, Gustav 111:s mördare.

Läs gärna W.G Stiernstedts bok "Löwenströmska lasarettets 150-åriga historia". Boken utkom 1959.

Gör gärna en utflykt och se på de äldsta husen på sjukhusområdet.

Sveriges första kriminalnovell kallas novellen "Skällnora Kvarn" av CJL Almqvist. Det är visserligen en skönlitterär historia men mordhistorien är mycket levande och detaljrikt berättad. Av Skällnora kvarn finns bara grundstenar kvar men gör gärna en utflykt även dit. Täbyvägen till Sköldnora häststall.

Hammarbymordet har många ett förhållande till.. Antingen för uttrycket "Kys inte mej, kys Karlsson" eller av annat skäl.

Själv har jag av min mamma hört att min morfar blev uppväckt mitt i natten och uppmanad att "ta med höjtjugan, Petter, vi skall ut och jaga en mördare". Det var då, i början av 1900-talet, som apotekaren blev nedstucken av en fortfarande okänd mördare.

Otäckt och kittlande.

Lästips: Hammarbymordet av Yngve Lyttkens.

I Ryssvillan på Sjövägen i Bollstanäs genomfördes i början av 1900-talet flera mord av en grupp människor som trodde på en återgång till tsarväldet i Ryssland. Tre personer tog man livet av och dränkte i sjön Norrviken.

Ryssvillan finns kvar, några lik finns kvar på sjöns botten så historien är mer än ruskig.

Läs den i Nord - illustrerad förorstshistoria av Åke Eriksson.

Ruskigt härlig läsning Kjerstin Björkman

Sommartider hej, hej

Snart är det dags att sätta på kaffepannan i sommarcaféet. Vi öppnar den 14 maj och då är det också vernissage för vår HATTUTSTÄLLNING. Där kan ni känna igen hatten från 50-talet eller den som moster Agda hade på sig när hon gick i kyrkan.

MORS DAG den 25 maj firar vi som vanligt med att bjuda alla mödrar på kaffe (inte bröd) och den dagen kommer vi också kunna höra smäktande toner från *Fresta Messingsklockor* över tunet.

Musikunderhållning till kaffet av annat slag blir den 15 juni, då *Lennart Carlsson* prövar dragspelet på förstukvisten.

Cafétiderna blir som förut, onsdagar och söndagar kl. 13-16. Den tiden skall också fungera som expeditionstid, vilket betyder att ni är välkomna att ringa till hembygdsgården i olika ärenden, lämna böcker eller loppisaker.

Om ni vill hyra ladugården, kan vi visa hur lokalen ser ut och preliminärboka. Telefonnummer till hembygdsgården är 590 826 40. Vintertid finns telefonsvarare, men den personliga kontakten är säkert bättre.

Sommarens evenemang i övrigt framgår av annonssidan.

Vi ses!

Inga Lisa Gustafsson

Lösning till korsord 01-2003

Vinnare: Doris Lyremark, Karin Andersson, Gunnar Blomberg

Vågrätt

1. Ingår i Kraft Foods Sverige AB
6. Ser sig omkring
12. Slott och frukt
13. Negativa elektroder
14. Upphörde på 500-talet att vara litterärt språk
15. När tänker länder och folk bli det?
16. Har de flesta en
17. Färsk ostmassa
18. Före gods
19. Med S en harpa
20. Gör ont eller kärleksfullt
23. Andra tonen i durskala
24. Den sjungande bonden
25. Åbäka sig
26. Nuna
27. Nummer
28. Skaft
29. Strävar många efter
31. Prep. och adverb
32. Kan man om hjälp
33. W.C.
34. Blidväder
36. Småländskt företag
38. Slagkraft
40. Brant klippa vid Rhenstranden
42. Helt lugnt
43. Fräta fördjupningar i metall
46. Sjöngs god natt till
47. Med skur
48. Förekommer i mattfabrik
49. Startade 1864
50. Beskedlig, motsats till vild
51. Saknas ej hos den djärve
52. Gata i Lyon
54. En tant
56. Bäransordning
58. Dumbom
61. Var svenskt 1645-1721
63. Förbinder köl och reling
65. Önskar en del, en del inte
66. Kan även benen
67. Förtrolig

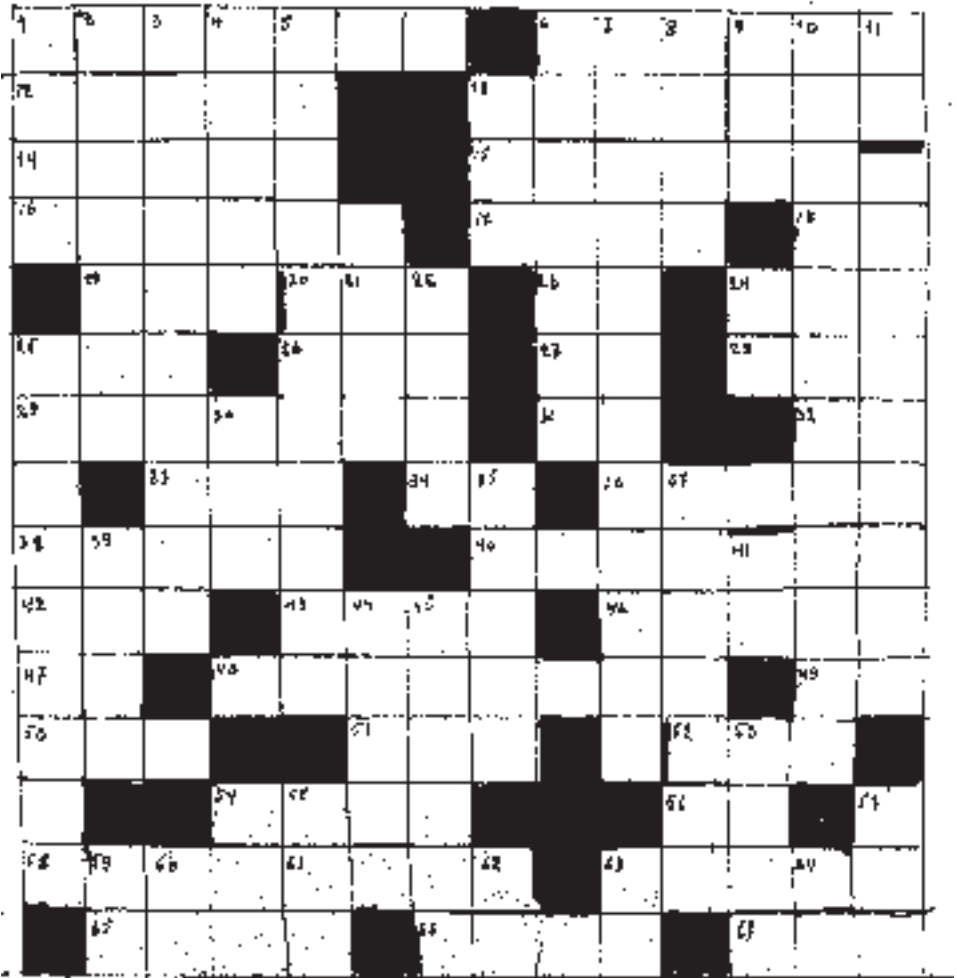
Lodrätt

1. Kunde Picasso
2. Samfund
3. Så kan ersättning vara
4. Ingår i Shakespeares Stormen
5. 5:e söndagen efter påsk
6. Italienskt vårdshus
7. Har Hembygdsföreningen under sommaren
8. Typ av fartyg
9. Bo eller tanke
10. Efter 55
11. Rullande servering
21. Förknippas med Astrid Lindgren
22. Sånt uppträdande är ej roligt (för andra)
25. Är 1,420 m hög
30. Största tidsenhet
35. Landskap i Götaland
37. Fanns tidigare en i Väsby
39. Emballagevikt
41. Borde man göra lite då och då
44. Körtel
45. Rolling .....
53. Befallning
55. Experiment
- 57.... tu tre
59. Grovt grus
60. Förefalla
62. Djur eller organisation
64. Komma fram till

Konstruktör: Lennart Hedlund

Korsord 2-03

Lösningen sändes senast 12 juli 2003 till:

Hembygden
Box 40
194 21 Upplands Väsby

Hyr lokal med atmosfär!

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD för fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser mm.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Hörslina finns.

Tillgång till kök med utrustning för enklare förtäring.

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen eller terminsvis för återkommande verksamhet. Dock ej för dans eller ungdomsfester.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt gångavstånd från pendeltåg vid Upplands Väsby Hembygdsförening, Hagvägen 2/Pukslagargatan, (Runby) Upplands Väsby. Det finns en stor gratis parkeringsplats i anslutning till lokalen och busshållplatsen finns 150 m från entrédörren.

LADUGÅRDEN kostar 550:- i hyra för enstaka sammankomster. Vid kortare sammankomst är timhyran 50:- per timme.

För terminshyra, var god ta kontakt med uthyrningsvärdinnan.

LADUGÅRDEN uthyres genom Nora Lundberg, tel. 08/ 590 335 49.

VÄLKOMNA.

Upplands Väsby Hembygdsförening.

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2003-2004

	Telefon
Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Ulf Gustafsson, vice ordförande, boställsvärd	590 928 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Lena Melin, kommunvald representant	590 849 28

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Alf Björkman,
Arnold Härmark, Kerstin Kéry,
Harald Torkelsson, Vivi Wallin

MEMLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
Carin Törner	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson
Anette Ehrnholm

BOSTÄLLSVÄRDINNA

Nora Lundberg	590 335 49

Valberedning

Kerstin Hammarin, Roman von der Heide, Anna-Liisa Bergman